

ОЛЕНА ОТТ-СКОРОПАДСЬКА В ЖИТТІ МУЗЕЮ ГЕТЬМАНСТВА



Навесні 1993 року доля подарувала мені шанс познайомитись з Гетьманівною **Оленою Павлівною Скоропадською** на науковій конференції, присвяченій пам'яті її батька. То було у великому конференц-залі Інституту історії НАН України. Під час перерви я підійшла до Олени Павлівни та швидко розповіла про створення Музею гетьманства й попросила передати музею матеріали, пов'язані з діяльністю гетьмана та його родини. Запросила Олену Павлівну відвідати музей. Вона спокійно й доброзичливо відповіла: "Ось коли буде видано книгу *"Спогади"*, то Ви зможете отримати від Павла Соханя (директора Інституту археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України) *цікаві документи й матеріали*". Та так не сталося, книга вийшла 1995-го року, а матеріали, документи й фото потрапили до архівів України. Проте залишилося запрошення відвідати Музей гетьманства й Олена Павлівна, як людина надзвичайно обов'язкова, приїхавши до Києва з чоловіком **Людвігом Оттом** наступного 1994-го року, мені зателефонувала та запитала, коли зручно зустрітись в Музеї.

Я вже кілька місяців готувалася до цієї зустрічі. Покликала з Національного Музею історії України своїх близьких друзів: **Валерія Петренка** й **Тетяну Лапусту**. Тепер досить відомий науковець Валерій Петренко тоді добре знав історію Гетьманату **П. Скоропадського**. До цієї зустрічі ми своїми силами — і творчими, і технічними — виготовили 12 стендів тимчасової виставки "Павло Скоропадський та його оточення".

У травні 1994-го року зустріч у Музеї з Оленою Павлівною та її чоловіком паном Людвігом відбулася.

Пані Олені сподобалося усе: і затишний старовинний будиночок, і зала гетьмана **Івана Мазепи**, а наша тимчасова виставка на честь **Павла Скоропадського** надихнула її на думку про всебічну допомогу Музею. Згадую, що коли ми зупинилися біля стенду, де на фото зображена трирічна Оленка у вишитій українській сорочці, пані Олена сказала: "Цю сорочку вишила мені мама...". Я поцікавилася: "А чи збереглася вона

дотепер?". "Так", — відповіла Олена Павлівна. "То привезіть її до нашої експозиції" — попросила я. Наступного року Музей отримав у подарунок від Олени Павлівни: вишиванку маленької Оленки, велику вишиту по білому сорочку сестри Єлизавети та дві українські плахти: Єлизавети та Оленки. Далі були альбоми зі зразками ескізів вишивок жінок родини Скоропадських, листівки з краєвидами Києва, українських міст тощо. В 1998-му році, маючи в штаті прекрасного художника **Миколу Павлусенка**, ми спромоглися на відкриття потужнішої виставки "Павло Скоропадський та Українська держава 1918 року".

Тут об'єдналися зусилля художника й колективу, який зміцнів за кілька років, (Головний хранитель фондів — **Лариса Андрієвська**, заввідділу експозиції — **Сергій Івахно**, науковий співробітник — **Маргарита Болгарова**, перший бібліотекар — **Валентина Кучерява**, інженер будівлі — **Петро Аброскін** та ін.).

Уже цю постійну експозицію (1998 року) пані Олена по-справжньому полюбила. Вона побачила багато фото своїх рідних в Україні.

Україна стала Незалежною в серпні 1991. В жовтні цього ж року на запрошення Академії наук України Олена Скоропадська разом із чоловіком паном Людвігом уперше прилетіла до Києва. Друзі підшували їй квартиру поближче до місць, пов'язаних із перебуванням батька і родини в 1918 році.

Одного разу я побувала у них на квартирі біля Софії Київської. А повертаючись до Музею, подумала: "Саме на Софіївській площі в 1918 році відбувся молебень на честь Гетьмана Павла Скоропадського". Вікна квартири, яку винаймала пані Скоропадська, виходили на площу. Про що думала вона, коли стояла біля вікна?"

Олена Отт-Скоропадська народилася 5 липня 1919 року в Берліні-Фріденау, коли родина залишила Київ. Вона нам розповідала: "Я приїхала з Києва в материному животі". Маму вона любила найбільше з усіх членів родини. У цьому можна пересвідчитися з її книги спогадів "Остання з роду Скоропадських" ("Літопис", Львів, 2004).



Галина Ярова і Олена Отт-Скоропадська
під час відвідин Музею гетьманства



Сорочечка Оленки Скоропадської,
яку вишивала її мама —
Олександра Петрівна Скоропадська



Фрагмент експозиційної зали "Гетьман Павло Скоропадський та Українська Держава 1918 р."
Музей гетьманства, Київ

Родина Гетьмана оселилася у Ванзеї, передмісті Берліна. Саме там маленька Оленка пішла в 1925 році до початкової школи, де в 1938 склала іспити на атестат зрілості, а восени цього ж року вступила на піврічні комерційні курси в школу Летте. В квітні 1940 р. Олена Скоропадська стала секретаркою Гмелінського інституту. В березні 1944 р. заручилася з *Гердом Гіндером* і 30 серпня цього ж року одружилася з ним (у квітні 1945 р. Гіндер помер). У березні 1948 року Олена Скоропадська вдруге вийшла заміж за *Людвіга Отта*. В 1954 році у подружжя в один день народилися дві доньки *Олександра* та *Ірен*. Багато років пані Олена з родиною мешкала в швейцарському місті Кюснахт.

Майже щороку, починаючи від 1991, Олена Павлівна зі своїм чоловіком відвідували Україну (востаннє була 2005 року). Готувалася вона до приїзду в Україну і наступні роки, але здоров'я не дозволяло їй це зробити.

Своє 80-річчя вона святкувала в Києві, в колі друзів, в "Елітарній світлиці" Будинку вчених, яку очолює друг Олени Павлівни — академік НАН України *Ярослав Степанович Яцків*.

Добрі, теплі стосунки підтримував колектив Музею з Гетьманівною всі ці роки. Кожен її приїзд — це насамперед ширі зустрічі, цікаві розповіді й спогади, а також багато світлин, експонатів і подарунків.

У 2004 році вона приїздила до України, щоб виконати два завдання. Перше — презентувати книгу "Остання з роду Скоропадських" у Будинку вчених у Києві. Свої спогади Олена Павлівна писала з перервами 12 років, німецькою мовою. В передмові вона зазначила:

"Коли Україна увійшла у моє життя, я вирішила перекласти спогади українською мовою. На мою велику радість, Галина Сварник, одна з наших перших і важливіших друзів в Україні, зголосилася зробити український переклад та зайнятися виданням спогадів. Вона тоді, напевне, не здогадувалася, що взяла на свої плечі" — зауважила Олена Павлівна з притаманним їй гумором.

Сама презентація книги, де були присутні посол Швейцарії, начальник управління культури міста Києва, багато вчених, студентів, музейників, художників, мала величезний успіх. Це була урочиста й велична подія в колі київської інтелігенції.

Другим завданням було урочисто вручити Музею гетьманства вісім речей, які належали *Павлові Скоропадському*: п'ять портретів гетьманів та два жіночі портрети — *Насті Скоропадської* та *Наталки Розумихи*, а також бронзовий барельєф Павла Скоропадського, що перебували всі ці роки у Філадельфії (США) в Інституті досліджень Східної Європи ім. В'ячеслава Липинського. Завдяки наполяганням Олени Павлівни директор Інституту, *Ярослав Пеленський*, наважився передати молодому музею такі цінні речі.

Про портрети гетьманів, переданих нам у подарунок, хочеться розповісти дещо докладніше.

У 20-х роках ХХ ст. гетьман *Павло Скоропадський*, який проживав із родиною в Німеччині на еміграції, замовив серію портретів гетьманів України. До цього

гетьмана спонукала туга за Батьківщиною та сумна звістка про загибель старовинних портретів у родовому маєтку в селі Тростянець Прилуцького повіту на Чернігівщині.

У Ванзеї, передмісті Берліна, Скоропадські мешкали в ошатному будиночку. Близько року в них мешкала *Ольга Мордвінова* з чоловіком та донькою. Саме їй, художниці Ользі, й замовив Павло Скоропадський дорогі його серцю портрети. Портрети були відтворені із гравюр та світлин, які колись у маєтку в Тростянці зробила *Олександра Дурново* — дружина Гетьмана, мати Олени Скоропадської.

В останній приїзд Олени Павлівни до Києва (2005 р.) я наважилася запросити її на радіо, де вела авторську передачу на каналі "Культура". Вона погодилася не вагаючись, знаючи, що йде на прямий ефір. Пані Олена хвилювалася лише за мову — їй потрібний був певний час для адаптації на входження в мовне середовище нашої країни. Але з усім цим вона блискуче впоралася. Передача пройшла успішно. Ми вийшли на Хрещатик і я почала хвилюватися, бо не встигла викликати таксі. Вона мене відразу заспокоїла, сказавши: *"Я хочу прогулятися містом"*. Олена Павлівна прекрасно відчувала людей. Через кілька днів вона з чоловіком мали від'їздити додому в Швейцарію. Захотілося організувати вечір у Музеї, щоб зустріч їй запам'яталася. В той приїзд пані Олена говорила: *"Це, напевне, наш останній приїзд. Ми вже сильно постаріли"*. Тому ми організували прийом на її честь.

Був теплий вересневий вечір. Спочатку фотографувалися на подвір'ї, а потім зайшли до виставкового залу. Людей було не багато. Звучала прекрасна старовинна музика у виконанні учасника ансамблю давньої музики *Костянтина Чечені* — лірника *Яреми Шевичука*. Він дуже сподобався Олені Павлівні й панові Людвігу. Після закінчення гри вони підійшли до лірника і довго розмовляли з ним. Їх цікавила кожна людина, яка прийшла на вечір. Це були: пан *Сергій Блощаневич* — Голова правління ЗАТ "Оболонь", доктори історичних наук *Володимир Кривошея* та *Юрій Терещенко*, кандидат історичних наук *Тетяна Осташко*, співробітники Музею та інші гості. Коли вечір завершився, Олена Павлівна сідаючи до машини, на прощання посміхнулася і сказала: *"Я обов'язково приїду ще"...*

Олена Павлівна Скоропадська прожила цікаве та далеко не просте життя. Понад 60 літ поряд із нею був добрий, чуйний, вірний друг — чоловік *Людвіг Отт*, були її рідні доньки Ірен та Олександра, онуки, друзі в Швейцарії, українці по всьому світу. Тепер у Гетьманівни багато ширих друзів в Україні. І серед них — Музей гетьманства.

Світла пам'ять надзвичайній Людині, Жінці, Українці! ■

Галина Ярова
директор Музею Гетьманства,
м. Київ